

Мігуцкая Ю. (г. Брэст, БрДУ ім. А.С. Пушкіна)

ПРЫСВЯЧЭННЕ МАДОННЕ: САНЕТЫ В. ЖУКОВІЧА

Дасканаласць, высокія эстэтычныя вартасці кожнай літаратуры вызначаюцца, у прыватнасці, і тым, ці прысутнічаюць у яе паэзіі сусветна вядомыя, класічныя, вывераныя культурай і мастацтвам чалавецтва і часам цвёрдыя жанравыя формы, такія як санет, трыялет, актава, рандо і некаторыя іншыя. Наша нацыянальная літаратура ўжо ў пачатку XX стагоддзя мела гэтыя

жанравыя формы, якія бліскуча прадставіў у беларускім слове найперш Максім Багдановіч. Але даследчыкі лічаць, што ўпершыню санет у беларускую літаратуру ўвёў у 1910 г. Я. Купала. Вядомы яго вершы-санеты «Жніво», «Па межах родных і разорах», «Запушчаны палац». Адначасова з Я. Купалам Змітрок Бядуля і некаторыя іншыя паэты-нашаніўцы звярталіся да названых жанраў. Пазней санеты пісалі вядомыя беларускія паэты: Уладзімір Жылка, Паўлюк Трус, Уладзімір Дубоўка, Алесь Звонак, іншыя. Творцы пачатку XX стагоддзя, звяртаючыся да цвёрдых жанравых формаў, хацелі сцвердзіць, што беларуская мова прыдатная да выяўлення самых розных ідэй, глыбокіх пачуццяў, дакладных адценняў у класічных вершаваных формах.

Беларуская паэзія наступных дзесяцігоддзяў узбагацілася многімі класічнымі жанрамі, самым папулярным сярод якіх стаў санет.

Першым тэарэтыкам санета ў беларускім літаратуразнаўстве быў М. Багдановіч, які ў 1911 годзе напісаў артыкул «Санет», у якім разглядаў структуру гэтага тыпу верша і яе сэнсавыяўленчыя магчымасці. Беларускі санетарый даследавалі вучоныя: А. Барычэўскі, В. Рагойша, А. Майсейчык, М. Грынчык, У. Сенькавец і некаторыя іншыя.

Да санета і сёння ахвотна звяртаюцца многія сучасныя творцы, у тым ліку і прадстаўнікі паэзіі Берасцейшчыны. Можна сказаць, што санет – адзін з любімых жанраў вядомага паэта, выпускніка філалагічнага факультэта Брэсцкага ўніверсітэта *Васіля Жуковіча*. У яго кнігах паэзіі рэгулярна з’яўляюцца творы цвёрдых жанравых формаў: санеты, актавы, рандо, тэрцыны, трыялеты.

Мы вернемся да тэматыкі санетаў В. Жуковіча, якія друкаваліся ў кнігах паэзіі «У храме характа і смутку» (2003) і «Не завіце Радзіму малой» (2009). Да разгляду паэзіі В. Жуковіча ўжо звярталіся многія даследчыкі, сярод іх – Н.М. Борсук, В.Я. Ляшук-Зарэцкая, В.М. Смаль, У.А. Сенькавец, З.П. Мельнікава, іншыя. Усе яны адзначаюць асаблівы лірызм твораў гэтага паэта, якія тэматычна звернуты да асэнсавання жыцця, быцця асобы ўвогуле, да свету роднай прыроды, да ўсяго прыгожага. Хоць паэт даўно жыве ў Мінску, але ў яго мастацкім свеце і асабістым лёсе заўсёды прысутнічае родная Берасцейшчына, згадкі пра маленства і юнацтва, пра незабыўныя сустрэчы з землякамі, у тым ліку – пісьменнікамі і звычайнымі людзьмі краю маленства і юнацтва. Сярод мноства адрасатаў і прататыпаў вершаў В. Жуковіча вылучаюцца жаночыя постаці, і найперш – незабыўнае аблічча матулі, зямной Мадонны. Паэт помніць матулі-ны словы-запаветы, яе народна-хрысціянскі маральны кодэкс (нізка вершаў «Свяціся імя тваё»).

Намі заўважана, што ў паэзіі В. Жуковіча асаблівае месца займае лірыка кахання. Многія пранікнёныя вершы, у тым ліку і санеты, аўтар прысвячае жанчыне і каханню. Менавіта такімі з’яўляюцца санеты «Любоў», «Жаданне», «Маёй Мадонне», «Нявеста» і іншыя. У кнізе паэзіі «Не завіце радзіму малой» аўтар змясціў цыкл «Санеты для дачкі».

У санеце «Любоў» В. Жуковіч выказвае сваё перакананне, што ўсе існае на свеце народжана любоўю. Паэт гаворыць, што пачуццё любові да жыцця жыве ў яго душы, дае стымул і сілы натхняцца, працаваць, тварыць, што любоў з’яўляецца сутнасцю яго душы:

Маю душу ўсе існае хвалюе.
І мастака, і жабрака люблю я,
І зорку, і пчалу, і мураша [1, с. 111].

Паэт сцвярджае, што любоў – самае моцнае пачуццё на зямлі, што сваю любоў да жыцця, прыгажосці ён атрымаў ад маці, неба і роднай зямлі. Гэта

моцнае пачуццё дапамагае яму супрацьстаяць «нянавісці і злосці», уваскрасаць пасля жыццёвых паражэнняў:

Любові не зракуся, не згублю я,

Калі і шлях свой буду завяршаць [1, с. 111].

У санеце «Жаданне» аўтар услаўляе пачуццё кахання, якое дае магчымасць «кахаць і быць каханым, / зусім на адзіноту не хварэць» [1, с. 113]. Паэт і яго лірычны герой мараш не спазнаць расчаравання ў жыцці і каханні.

У санеце «Маёй Мадонне» аўтар захапляецца сваёй каханай, якую ўслед за М. Багдановічам называе Мадоннай. Ён просіць прабачэння за жыццёвыя цяжкасці, якія выпалі ім у сямейным жыцці. Лірычны герой з пакаяннем просіць даравання за вялікую працавітасць, трывушчасць у каханай, якая ўсё жыццё ахвяравала сям'і, мужу і ўжо дарослым дзецям:

Усё жыццё сабою ахвяруеш.

Вось пад вянец дачка ўжо крыж цалуе.

Перад ёй твой подзвіг будзе паўставаць [1, с. 114].

У санеце «Нявеста» аўтар працягвае асэнсоўваць лёс дзяўчыны, жанчыны, маці. Можна гаварыць, што аўтар несумненна з'яўляецца паслядоўнікам М. Багдановіча, які ў сваёй паэзіі яшчэ ў пачатку ХХ стагоддзя ўславіў подзвіг жанчыны-маці. У гэтым творы ён звяртаецца да маладой нявесты, жадаючы ёй шчаслівай, жаночай долі: каб у яе вачах усё жыццё ззялі любоў і згода, каб яе бярог каханы, каб не пагасла ўсмішка на вуснах і каб увесь сямейны жыццёвы шлях быў «радасцю ўсланы».

Ідэя жаночага характава закранаецца паэтам у санеце «Форма і змест». Паэт перакананы, што не ўсю красу жанчыны можна спазнаць звонку. Яна, як мастацкі твор, які трэба зведаць глыбока, уважліва, бо, на жаль, часта «за дасканалай формай, знешнім бляскам / Хаваецца скразная пустата» [1, с. 119].

У «Санетах для дачкі» аўтар, бацька ўжо дарослай дачкі, гутарыць з дачушкай, якая абрала цяжкі, але прывабны шлях актрысы. Ён, як мудры філосаф, хоча аберагчы яе ад розных нягод, без якіх не бывае жыцця. Ён, клапацілівы тата, засцерагаў яе ў маленстве і юнацтве, каб «жыццё не біла жорстка рукою» [2, с. 12]. Разам з тым, ён маральна рыхтуе дзяўчыну быць гатовай да цяжкасцей і нават здрады. Паэт-бацька перасцерагае дачку:

Ты сябра ў ворагі не запішы,

Але душой відушчай і някволай

Пад маскай мудраца заўваж асла,

Пад маскай прынца распазнай казла,

А д'ябла не прымі хоць за анёла [2, с. 12].

Многія санеты В. Жуковіча, па нашых назіраннях, маюць філасофскую скіраванасць. Паэт з вышнімі свайго ўзросту ўзіраецца ў жыццё і людзей. Ён шмат ужо зведаў і перажыў, разумее, што чалавек, часам, можа памыляцца, спатыкацца. Праз жыццёвыя ўдары, «балячкі і сінякі» чалавек набывае вопыт, атрымлівае важныя і карысныя жыццёвыя ўрокі.

Не памыляюцца прарокі,

Не спатыкаюцца анёлы.

... ..

А нас, мой цвечце яснавокі,

Грахі, памылкі ціснуць долу –

Жыццёвую праходзім школу

Ў свеце хісткім і шырокім.

Не спатыкнецца канарэйка...

Мы спатыкаемся нярэдка [2, с. 14].

Пазт перакананы, што сумленны чалавек пераможа ўсе нягоды, што ў гэтым свеце больш святла і цеплыні, чым жорсткасці і злосці. І кожны чалавек павінен вакол сябе ствараць святло, дабро і вучыцца атрымліваць перамогу над сабой і ўласнымі слабасцямі. Пазт-філосаф В. Жуковіч дае парадку кожнаму – «знайдзі грудок і сцежку ў свет, / Калі навокала балота. / ... Не дай сабе сябе зламаць».

Як можна пераканацца, санеты В. Жуковіча маюць традыцыйна-класічную тэматычную скіраванасць: многія з іх уключаюць каханне, прадстаўляючы інтымную лірыку; з імі тэматычна звязаны вершы-санеты, якія пазычваюць лёс Жанчыны – Маці – Мадонны; іншыя прысвечаны асэнсаванню духоўных, маральна-этычных асноў быцця чалавека і належаць да філасофскай лірыкі. Вечныя, агульначалавечыя тэмы і матывы санетаў В. Жуковіча напоўнены асабіста аўтарскім, у некаторых выпадках нават сямейным зместам. Але творы пазта не гучаць суб'ектыўна, камерна, яны гучаць пасланнемі кожнаму чытачу – жыць прыгожа, духоўна, гарманічна. Санеты В. Жуковіча, як і ўся яго творчасць, уяўляюцца прыгожымі старонкамі нашай нацыянальнай літаратуры.

Літаратура

1. Жуковіч, В. У храме хараства і смутку: Вершы / В. Жуковіч. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 165 с.
2. Жуковіч, В. Не завіце радзіму малой: кніга пазіі / В. Жуковіч. – Мінск : Кнігазбор, 2009. – 246 с.